

نگاهی جامعه‌شناختی به رابطه‌ی تماشای ماهواره و دوستی با جنس مخالف

ماهرخ رجیبی^۱

صدیقه البرزی^۲

چکیده

یکی از پدیده‌های اجتماعی جامعه‌ی معاصر ایران، دوستی دختر و پسر می‌باشد که با توجه به پیامدهای آن، نگرانی‌هایی را در سطوح مختلف اجتماعی به وجود آورده است. پدیده‌ی یادشده می‌تواند نهادهای ازدواج، خانواده و دین را با چالش‌هایی جدی مواجه نماید. این پژوهش با هدف بررسی رابطه‌ی میان تماشای برنامه‌های مختلف ماهواره و دوستی با جنس مخالف انجام شده است. در این مطالعه که با روش پیمایشی انجام شده، ۳۸۴ نفر از نوجوانان شهر شیراز مورد بررسی قرار گرفته‌اند. چارچوب نظری استفاده شده در این مطالعه، نظریه‌ی کاشت می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان داده که بین میزان ساعات استفاده از ماهواره، میزان تماشای فیلم‌های منفی و میزان استفاده‌ی تفریحی از ماهواره با تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف، رابطه‌ی معنادار وجود دارد، اما بین میزان تماشای فیلم‌های مثبت و میزان استفاده علمی- خبری از ماهواره با تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف، ارتباط معناداری مشاهده نشده است. در تحلیل رگرسیون لجستیک، متغیرهای استفاده تفریحی از ماهواره، استفاده علمی- خبری از ماهواره و تماشای فیلم‌های منفی وارد معادله شده‌اند.

واژگان کلیدی: ماهواره- دوستی با جنس مخالف- فیلم‌های منفی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۲/۰۹ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۴/۲۹

^۱. استادیار جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز، دانشکده‌ی اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، بخش جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی.

mrajabi79@gmail.com

^۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز، دانشکده‌ی اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، بخش جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی.

alborzi254@gmail.com

مقدمه

جامعه‌ی ایران جامعه‌ای است با بنیان‌های قوی فرهنگی و سنتی که در آن دین نقش مهمی در زندگی مردم ایفا می‌کند. هر چند ایران برخی دوره‌های تجددگرایی را طی سال‌های قبل از انقلاب اسلامی تجربه کرده و از آن زمان چالش بین تجددگرایی و سنت شروع شده است، اما سنت و فرهنگ هم‌چنان اهمیت خود را در تمام جنبه‌های زندگی مردم حفظ کرده است (خلج‌آبادی و مهریار، ۱۳۸۹).

کارشناسان مسائل اجتماعی ایران، دهه‌ی ۱۳۸۰ را در کشور، دهه‌ی بحران‌های اجتماعی پیش-بینی کرده بودند. ریشه‌ی این بحران‌های اجتماعی را در قشر جوانان باید جستجو کرد (احمدی، ۱۳۸۲: ۶۷). آنچه نسل امروز ما را دچار نوعی سرگردانی و پریشانی می‌کند، تعارض بین زندگی در جامعه‌ای اسلامی با فرهنگ و رسوم ایرانی و رویارویی و ارتباط با تمدن‌ها از طریق شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنت است که ملل مختلف را به‌گونه‌ای شگرف به یکدیگر نزدیک می‌سازد. نسل امروز ما باید قادر باشد بین عرف، نگرش‌های سنتی و دیرینه‌ی جامعه، ارزش‌های دینی و خانواده‌ای که در آن پرورش یافته است و افکار و گرایش‌های جدیدی که خاص ذهن پویای او و نشأت گرفته از پیچیدگی‌های دنیای امروز است، هماهنگی ایجاد کند.

نوگرایی و جهانی شدن با ایجاد فرصت‌های ارتباطی وسیع (از طریق رسانه‌های مختلف) بین فرهنگ‌ها، موجب تعامل‌های وسیع اجتماعی و فرهنگی بین جوامع گوناگون شده‌اند. این امر سبب شده است تا افراد از زندگی اعضای جوامع دیگر مطلع شده و از رفتار و اندیشه‌های آن‌ها، ایده‌های جدید بگیرند. انتخاب سبک‌های مختلف زندگی موجب شده است تا پدیده‌هایی که پیشتر مسئله‌ی اجتماعی نبوده‌اند، امروزه به مسئله‌ای اجتماعی تبدیل شوند. یکی از این پدیده‌ها، دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج است (خواجه‌نوری و دل‌آور، ۱۳۹۱). به اعتقاد میلز^۱، یک مسئله‌ی اجتماعی زمانی پدید می‌آید که مردم یک جامعه متوجه می‌شوند که ارزش‌های اجتماعی آنان نادیده گرفته شده و یا به‌طور کلی مورد تهدید قرار گرفته است (میلز، ۱۳۸۱: ۲۳). آنچه امروزه دوستی دختر و پسر را در جامعه‌ی ایران به مسئله‌ای اجتماعی تبدیل کرده است، تعارض بین نگرش‌های مذهبی و سنتی از یک سو و نگرش‌های جدید از سوی دیگر است (خواجه‌نوری و دل‌آور، ۱۳۹۱).

پدیده‌ی معاشرت و دوستی دختر و پسر در جامعه‌ی ما پدیده‌ای نوظهور و مدرن است و در سال‌های اخیر همراه با دگرگونی‌های ساختی و اجتماعی مانند گسترش شهرنشینی، صنعتی شدن، افزایش سطح تحصیلات، حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی، گسترش مکان‌های هم‌حضوری زنان

Mills .^۱

و مردان و گسترش کمی و کیفی وسایل ارتباط جمعی، این پدیده به شکلی نوظهور و از بطن روابط بین‌شخصی جوانان پدید آمده است.

علاوه بر نوظهور بودن این روابط، ارزش‌های دینی و به‌طور کلی فرهنگ اکثریت جامعه، با این‌گونه معاشرت‌ها در تناقض قرار دارد، چرا که اسلام به‌عنوان دین اکثریت افراد جامعه، چنین دوستی‌ها و معاشرت‌هایی را میان دختر و پسر تنها در شرایط ویژه و به‌صورت شرعی صحیح می‌داند (موحد و همکاران، ۱۳۸۵).

روان‌شناسان غربی پیامدهای منفی و زیان‌هایی را برای این نوع رابطه مطرح کرده‌اند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: اختلال‌های هیجانی و عاطفی و برداشت‌های منفی از ظاهر خود، پنهان کردن و تحریف هویت، بروز حسادت، گرایش به مصرف الکل و مواد مخدر، افت عملکرد تحصیلی، بارداری ناخواسته، افزایش خشونت در قرارهای عاشقانه، ابتلا به بیماری‌های مقاربتی مانند ایدز، تجاوزهای جنسی، اجبار به ازدواج‌های زود هنگام، ایجاد جو بدبینی و سوءظن بعد از ازدواج نسبت به همسر، ارتکاب بزهکاری و درگیری با خانواده (اتا و بریجز^۱، ۲۰۰۴: ۳۶).

گرایش به ارتباط با جنس مخالف ناشی از نیازهای زیستی- روانی و اجتماعی است، اما در این مورد، ادیان، مکاتب و فرهنگ‌ها، الگوهای متفاوتی ارائه کرده‌اند. اینکه جوانان از چه الگویی تبعیت کنند، به عوامل و متغیرهای متعددی وابسته است (یوسفی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۵۳). چگونگی روابط دختر و پسر با توجه به گرایش‌های فرهنگی، دینی، عرفی، اجتماعی و خانوادگی، جوانان ما را در تضاد و تنش قرار داده است. در حالی که در بسیاری از کشورهای جهان آزادی رابطه‌ی دختر و پسر مشهود می‌باشد، نسل جوان ما نمی‌داند با این موضوع چگونه برخورد کند. در مورد نحوه‌ی رابطه با جنس مخالف دیدگاه‌های گوناگونی مطرح است که دامنه‌ی آن از بسته‌ترین شرایط تا بازترین آن در نوسان است (میرزایی و برغمندی، ۱۳۸۹).

تعیین حدود و کیفیت روابط زن و مرد با توجه به ارزش‌ها و باورهای حاکم بر جامعه‌ی اسلامی، از مسائل جامعه و مبانی تربیتی ما می‌باشد. یکی از موارد عمده‌ی تفاوت نظام ارزشی اسلام و غرب، ملاک‌های ارتباط پسر و دختر، به‌ویژه بعد از سن تکلیف شرعی و بلوغ است. در صورتی که نظام ارزشی غرب آن را بر اساس تمایل‌های فردی انسان‌ها به شیوه‌ای خاص حل کرده است. امروزه مشاهده می‌شود که با توجه به بازتاب این‌گونه نگرش‌های ضد دینی در جامعه ما، بعضی خانواده‌ها در آموزش و راهنمایی فرزندان دچار سردرگمی می‌شوند، بعضی از والدین با تکیه بر باورهای دینی چنان روابط را بر فرزندان خود سخت می‌گیرند که حتی آن‌ها را در ایفای نقش-

^۱Etaugh & Bridge.

های مرتبط با هویت جنسی در زندگی آینده با مشکل مواجه می‌سازند. برخی نیز با انفعال در مقابل باورهای دریافتی از غرب، روابط آزاد و افسارگسیخته را برای رشد اجتماعی فرزندان خود جایز می‌دانند (احمدی، ۱۳۸۵: ۳).

تربیت کودک از ابتدا تا دوران جوانی تأثیر مستقیم و مهمی بر عقاید و افکار و اعمال وی در بزرگسالی خواهد داشت. یکی از تأثیرگذارترین ابزار تربیت نسل امروز، وسایل ارتباط جمعی است (ستوده، ۱۳۸۵: ۵۸). ماهواره به‌عنوان یکی از فراگیرترین و مؤثرترین وسایل ارتباط جمعی، همیشه دارای اهمیت بوده است. پژوهش‌گران عرصه‌ی رسانه معتقدند که رسانه‌ها دارای چنان قدرتی هستند که می‌توانند نسلی تازه در تاریخ بشر پدید آورند، نسلی که با نسل‌های پیشین بسیار متفاوت است. متفکران نیز معتقدند که وسایل ارتباط جمعی جدید ابزاری نیرومند هستند که می‌توان از آن در راه خیر و شر با تأثیری شگرف سود برد. بنابراین، چنانچه کنترل مطلوب وجود نداشته باشد، می‌تواند امنیت یک جامعه را به خطر اندازد.

به هر حال، ارتباط با جنس مخالف در دوره‌ی نوجوانی و نگرش او نسبت به این موضوع، قسمتی از زندگی واقعی نوجوان است. بنابراین، برای برقراری ارتباط سالم، ابتدا باید دانش و اطلاعاتی کسب کند. با تجمع اطلاعات، نگرش وی تغییر می‌کند و با گذشت زمان و تجمع نگرش اصلاح شده، رفتارش دستخوش تغییر می‌گردد (شمس، ۲۰۰۶).

با توجه به تجربه‌های غرب و روندهای اجتماعی که از قبال رواج چنین معاشرت‌هایی در آن جوامع پدید آمده است، به‌نظر می‌رسد، ظهور این پدیده در جامعه‌ی ما بر بسیاری از نهادهای اجتماعی اثر می‌گذارد و می‌تواند به‌مرور نهاد ازدواج و خانواده را با چالش‌هایی مواجه نماید. افزایش تعداد مجردها و سن ازدواج، افزایش نرخ طلاق، کاهش نرخ ازدواج، افزایش فرزندان نامشروع، ناسازگاری‌های زناشویی و خانوادگی از جمله این موارد است (موحد و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۴۶). به‌همین جهت، مطالعه‌ی رابطه‌ی میان تماشای ماهواره و دوستی با جنس مخالف می‌تواند حائز اهمیت باشد. این پژوهش با هدف بررسی تماشای برنامه‌های گوناگون ماهواره بر دوستی با جنس مخالف انجام گرفته است.

پیشینه‌ی تحقیق

مولایی و جانی (۱۳۹۴) رابطه‌ی اعتیاد به اینترنت با گرایش نوجوانان به جنس مخالف، رفتارهای جنسی، الکل، خشونت، چت و هک را مورد بررسی قرار داده‌اند. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌ی راهنمایی و متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ در شهر اردبیل

بودند. ۳۸۰ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. در این مطالعه، از پرسشنامه‌ی اعتیاد به اینترنت، مقیاس خطرپذیری نوجوانان و پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته‌ی گرایش به چت و هک کردن استفاده شده است. نتایج نشان داده که بین اعتیاد به اینترنت با رفتار جنسی، گرایش به جنس مخالف، خشونت، چت و هک رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد، اما بین اعتیاد به اینترنت با زیر مؤلفه‌ی الکل رابطه‌ی معناداری مشاهده نشد.

کنعانی و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی رابطه‌ی استفاده از اینترنت با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف پرداخته‌اند. جامعه‌ی آماری پژوهش را دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه گیلان تشکیل می‌دهند که از بین آنان ۳۷۲ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شدند. یافته‌ها نشان می‌دهند که استفاده از اینترنت در نگرش مثبت به دوستی اینترنتی با جنس مخالف تأثیرگذار بوده و مطابق با دیدگاه گیدنز می‌توان گفت که افزایش کنش متقابل الکترونیکی، ارزش‌ها و نگرش‌های سنتی در مورد رابطه‌ی بین دو جنس را تغییر داده است. رابطه‌ی مثبت مشاهده شده بین سن دانشجویان و نگرش به دوستی اینترنتی بیان‌گر نقش عامل زمان و فضا بر روی تغییر نگرش‌ها است. با توجه به دیدگاه گیدنز، گسترش کاربرد اینترنت به‌عنوان بخشی از فرایند جهانی شدن در شکل‌گیری معانی اجتماعی جدید مانند دوستی اینترنتی با جنس مخالف نقش داشته است که از ویژگی‌های بارز جهان مدرن است.

اسدیان و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی فراوانی و تفاوت جنسیتی در نگرش به دوستی دختر و پسر در بین دانشجویان پرداخته‌اند. این پژوهش از نوع زمینه‌یابی است. از بین دانشجویان دختر و پسر پیام نور تبریز ۴۴۴ نفر به‌عنوان نمونه و با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. یافته‌ها نشان داده که ۴۷/۳ درصد از دانشجویان سابقه‌ی دوستی با جنس مخالف داشتند و این مورد در بین دانشجویان پسر بیشتر از دختران بوده است. همچنین، گروه مذکر نگرش مثبت و گروه مونث نگرش منفی‌تری نسبت به دوستی با جنس مخالف داشتند. افرادی که خود را از نظر باورهای مذهبی در حد کم ارزیابی کرده بودند، نسبت به دوستی با جنس مخالف نگرش مثبت‌تری داشتند.

لوک و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان "مبادله‌ی اجتماعی و رفتار جنسی" به بررسی روابط پیش از ازدواج زنان جوان پرداخته‌اند. نمونه‌ی این تحقیق را ۵۵۱ زن ۲۴-۱۸ ساله کنیایی تشکیل داده‌اند. محققان در این بررسی از نظریه‌ی مبادله اجتماعی برای بررسی روابط پیش از ازدواج استفاده کرده‌اند. نتایج این تحقیق نشان‌دهنده‌ی این است که تجارت جنسی و یا پرداخت پول و هدایا در ازای خدمات جنسی زنان، از مهم‌ترین عوامل شیوع ایدز در زنان آفریقایی است.

همچنین بالا بودن درآمد زنان، احتمال فعالیت‌های جنسی ایمن (مانند به تأخیر انداختن رابطه‌ی جنسی و استفاده از کاندوم) را در آنان افزایش می‌دهد، اما توانایی مالی مردان، از قدرت چانه‌زنی زنان در روابط جنسی می‌کاهد.

اریکسون و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان "اعتقادات دینی و رابطه‌ی جنسی پیش از ازدواج" به بررسی تقابل دوسویه‌ی روابط جنسی پیش از ازدواج و باورهای دینی جوانان پرداخته‌اند. این تحقیق با روش کیفی صورت گرفته است و جمعیت نمونه آن را ۶۲ پاسخ‌گوی ۲۰-۱۳ ساله از مذهب‌های کاتولیک، پروتستان و افراد معتقد به خدا تشکیل داده‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که از یک سو جوانان روابط جنسی پیش از ازدواج را قبول داشته و از سوی دیگر تعالیم مذهبی این‌گونه روابط را نفی می‌کند. دختران در مسائل جنسی بیش از پسران به هنجارهای اخلاقی پایبند هستند. عدم رعایت هنجارهای اخلاقی در روابط جنسی پیش از ازدواج، از عوامل اصلی شیوع ایدز در میان جوانان است.

جانسون (۲۰۰۴) در مطالعه‌ای تحت عنوان "جنسیت، رتبه‌بندی و تفاوت‌های روابط از لحاظ احساس نزدیکی عاطفی بین دوستی‌های نوجوانان" به بررسی رابطه‌ی میان جنسیت، نوع دوستی و نزدیکی عاطفی در بین نوجوانان پرداخته است. به این منظور، ۲۷۰ نوجوان از مدارس و کالج‌ها مورد بررسی قرار گرفته‌اند. نتایج این مطالعه که به شیوه‌ی پیمایشی انجام شده، نشان می‌دهد که نوجوانان دختر نسبت به نوجوانان پسر در روابط خود احساس نزدیک عاطفی بیشتری دارند، اما نوجوانان پسر طولانی‌تر از دختران دوستان خود را می‌شناسند. نوجوانان دختر زمان بیشتری را با دوستانشان می‌گذرانند و احساس نزدیکی و تعهد بیشتری به دوستانشان دارند. علاوه بر تفاوت‌های جنسیتی در گزارش احساس نزدیکی عاطفی، تفاوت در نوع رابطه (رابطه با دوستان هم‌جنس یا دوستان غیر هم‌جنس) هم معنادار است. نوجوانان دوستان هم‌جنس خود را طولانی‌تر از دوستان جنس مخالف خود می‌شناسند، روزانه وقت خود را بیشتر با آنها می‌گذرانند و به آنها تعهد بیشتری دارند. نوجوانان کوچک‌تر با دوستان هم‌جنس خود احساس نزدیکی و همبستگی بیشتری دارند، در حالی که نوجوانان بزرگ‌تر با دوستان جنس مخالف خود احساس نزدیکی و همبستگی بیشتری دارند.

چارچوب نظری

در این پژوهش، از نظریه‌ی کاشت استفاده شده است. نظریه‌ی کاشت یکی از پرکاربردترین نظریه‌های مربوط به اثرهای رسانه‌های ارتباط جمعی است و بهتر از هر نظریه‌ای، اثر تکنولوژی رسانه‌ای

را بر جامعه و دگرگونی آن نشان می‌دهد. این نظریه‌ی محصول دو دهه فعالیت پژوهشی گروهی به سرپرستی گربنر بر روی وسایل ارتباط جمعی به‌طور عام و تلویزیون به‌طور خاص است. گربنر بر این باور است که تلویزیون در میان رسانه‌های مدرن چنان جایگاه محوری در زندگی روزمره ما پیدا کرده که محیط نمادین آن و پیام‌هایش در مورد واقعیت، جای تجربه‌ی شخصی و سایر وسایل شناخت جهان را گرفته است. گربنر با تمرکز بر شهروندانی که میزان تماشای تلویزیون در میان آن‌ها بالاست و مقایسه‌ی آن با افرادی که کمتر تلویزیون تماشا می‌کنند، چنین نتیجه گرفت که از نظر تماشاگران پرمصرف، تلویزیون دیگر منابع اطلاعات، افکار و آگاهی‌ها را به انحصار درآورده و یک-کاسه می‌کند (سورین و تانکارد، ۱۳۸۴).

تماشای زیاد تلویزیون موجب می‌شود که بینندگان حتی اگر از لحاظ وضع اقتصادی و تربیت خانوادگی به یک سطح اجتماعی تعلق نداشته باشند، عقاید مشابه، یکسان یا نزدیک به هم پیدا کنند. حال آن‌که افرادی که کمتر تلویزیون می‌بینند، عقاید مختلف و متفاوتی دارند. به‌عنوان مثال، بینندگان پرمصرف در هر دو طبقه‌ی پردرآمد و کم‌درآمد، در این زمینه اشتراک نظر دارند که ترس از جنایت یک مشکل جدی است. در حالی که بینندگان پرمصرف و پردرآمد این نظریه را که ترس یک مشکل شخصی و جدی است قبول ندارند، بینندگان کم‌مصرف و کم‌درآمد با این نظریه موافق هستند (سورین و تانکارد، ۱۳۸۴).

گربنر معتقد است هر چه محیط زندگی واقعی بینندگان شباهت بیشتر و نزدیک‌تر به وضعیتی داشته باشد که از تلویزیون نمایش داده می‌شود، بینندگان به سمتی می‌روند که پاسخ‌های واقعی آنان بر پایه ذهنیت‌های شکل گرفته از تلویزیون باشد. به‌عبارتی، در صورتی که در محیط زندگی واقعی تماشاگر، مشابه جرم و جنایتی که از تلویزیون پخش می‌شود، اتفاق بیافتد، اثرات کاشت شدت می‌یابد (گربنر، ۱۹۹۴).

فرضیه‌های تحقیق

- بین ساعات استفاده از ماهواره و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد.
- بین میزان تماشای فیلم‌های مثبت و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد.
- بین میزان تماشای فیلم‌های منفی و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد.
- بین میزان استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد.
- بین میزان استفاده‌ی تفریحی از ماهواره و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

جامعه‌ی آماری این تحقیق را نوجوانان ۱۸-۱۲ ساله‌ی شهر شیراز تشکیل می‌دهند. روش نمونه-گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای بوده، بدین ترتیب که ابتدا شهر شیراز به چند منطقه تقسیم شده و سپس متناسب با حجم جمعیت هر منطقه، پرسش‌نامه‌ها در بین اعضای نوجوان خانوارها توزیع شده است. حجم نمونه ۳۸۴ نفر تعیین شده است. جمع‌آوری اطلاعات از طریق مراجعه‌ی مستقیم پژوهش‌گر به پاسخ‌گویان و ارائه‌ی پرسشنامه به آن‌ها، انجام شده است. برای تحلیل داده‌ها از تکنیک رگرسیون لجستیک استفاده شده است.

تعاریف متغیرها

ساعت‌های استفاده از ماهواره: تعداد ساعت‌هایی که فرد در روز از ماهواره استفاده می‌کند.

استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره: میزان تماشای اخبار سیاسی و ورزشی، برنامه‌های علمی و آموزشی، برنامه‌های مستند و برنامه‌های ورزشی از ماهواره.

استفاده‌ی تفریحی از ماهواره: میزان تماشای فیلم و سریال، شو و آهنگ، برنامه‌های طنز و سرگرمی و برنامه‌های سکسی از ماهواره.

تماشای فیلم مثبت: میزان تماشای فیلم‌های مستند، تاریخی، تخیلی و جنگی.

تماشای فیلم منفی: میزان تماشای فیلم‌های عشقی، جنایی، ترسناک و سکسی.

دوستی با جنس مخالف: داشتن تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف در طول زندگی.

یافته‌های تحقیق

یافته‌ها نشان می‌دهد که ۵۴/۲ درصد از پاسخ‌گویان پسر و بقیه دختر هستند. میانگین سنی افراد نمونه، ۱۵/۸۸ سال بوده است. سهم پاسخ‌گویانی که در مقطع دبیرستان به تحصیل مشغول هستند، بیش از سایرین است. ۵۲/۶ درصد از افراد نمونه در پایگاه اجتماعی - اقتصادی متوسط قرار دارند. ۵۳/۹ درصد از نوجوانان، تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف داشته‌اند.

ماهواره و دوستی

جدول شماره‌ی یک، نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک ساعت‌های استفاده از ماهواره و دوستی با جنس مخالف را نشان می‌دهد. بر اساس ضریب B (۰/۳۴۷) می‌توان نتیجه گرفت که رابطه‌ی دو

متغیر مثبت می‌باشد. یعنی هر چه میزان استفاده از ماهواره بیشتر می‌شود، احتمال داشتن رابطه با جنس مخالف افزایش می‌یابد. نسبت بخت‌ها نشان‌گر آن است که به ازاء هر واحد افزایش در ساعت‌های استفاده از ماهواره، احتمال داشتن رابطه با جنس مخالف ۴۱ درصد بیشتر می‌شود. سطح معناداری (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد که فرضیه‌ی "بین تعداد ساعت‌های استفاده از ماهواره و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد، تأیید می‌گردد.

جدول ۱. رگرسیون لجستیک ساعت‌های استفاده از ماهواره و دوستی با جنس مخالف

متغیر	ضریب B	Wald	sig	نسبت بخت‌ها (Exp (B)
استفاده از ماهواره	۰/۳۴۷	۱۴/۸۱۷	۰/۰۰۰	۱/۴۱۴

فیلم مثبت و دوستی

جدول شماره‌ی ۲ نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک میزان تماشای فیلم مثبت و دوستی با جنس مخالف را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، آماره‌ی نسبت بخت‌ها (۱/۰۱۰) و سطح معناداری (۰/۶۲۱) بیان‌گر آن است که ارتباط بین متغیرهای میزان تماشای فیلم مثبت و دوستی با جنس مخالف از نظر آماری معنادار نمی‌باشد. بنابراین، فرضیه‌ی بین میزان تماشای فیلم مثبت و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد، تأیید نمی‌گردد.

جدول ۲. رگرسیون لجستیک میزان تماشای فیلم مثبت و دوستی با جنس مخالف

متغیر	ضریب B	Wald	sig	نسبت بخت‌ها (Exp(B)
تماشای فیلم مثبت	۰/۰۱۰	۰/۲۴۵	۰/۶۲۱	۱/۰۱۰

فیلم منفی و دوستی

همان‌طور که در جدول شماره‌ی ۳ مشاهده می‌گردد، ضریب B (۰/۱۳۷) و آماره‌ی نسبت بخت‌ها (۱/۱۴۷) نشان‌دهنده‌ی آن است که رابطه‌ی دو متغیر میزان تماشای فیلم منفی و دوستی با جنس مخالف مثبت می‌باشد. یعنی هر چه میزان تماشای فیلم منفی بیشتر می‌شود، احتمال داشتن رابطه با

جنس مخالف افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر، به ازاء هر واحد افزایش در میزان تماشای فیلم منفی، احتمال داشتن رابطه با جنس مخالف ۱۴ درصد بیشتر می‌شود. با توجه به سطح معناداری، فرضیه‌ی "بین میزان تماشای فیلم منفی و دوستی با جنس مخالف، تأیید می‌شود."

جدول ۳. رگرسیون لجستیک میزان تماشای فیلم منفی و دوستی با جنس مخالف

متغیر	ضریب B	Wald	sig	نسبت بخت‌ها Exp(B)
تماشای فیلم منفی	۰/۱۳۷	۳۱/۰۰۷	۰/۰۰۰	۱/۱۴۷

برنامه‌های علمی - خبری و دوستی

جدول شماره‌ی ۴ نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک را بین میزان استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره و دوستی با جنس مخالف نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌گردد، سطح معناداری (۰/۱۳۶) نشان می‌دهد که رابطه‌ی بین متغیرهای میزان استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره و دوستی با جنس مخالف از نظر آماری معنادار نمی‌باشد و فرضیه‌ی "بین میزان استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد" تأیید نمی‌گردد.

جدول ۴. رگرسیون لجستیک میزان استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره و دوستی با جنس مخالف

متغیر	ضریب B	Wald	sig	نسبت بخت‌ها Exp(B)
برنامه‌های علمی - خبری	۰/۰۲۳	۲/۲۲۷	۰/۱۳۶	۱/۰۲۳

برنامه‌های تفریحی و دوستی

جدول شماره‌ی ۵ نشان‌دهنده‌ی نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک میزان استفاده‌ی تفریحی از ماهواره و دوستی با جنس مخالف می‌باشد. ضریب B (۰/۱۵۰) و آماره‌ی نسبت بخت‌ها (۱/۱۶۲) نشان می‌دهد که رابطه‌ی دو متغیر مثبت می‌باشد، یعنی هر چه میزان استفاده‌ی تفریحی از ماهواره بیشتر می‌شود، احتمال داشتن رابطه با جنس مخالف افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر، به ازاء هر واحد افزایش در میزان استفاده‌ی تفریحی از ماهواره، احتمال داشتن رابطه با جنس مخالف ۱۶ درصد

بیشتر می‌شود. با توجه به سطح معناداری می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه‌ی "بین میزان استفاده‌ی تفریحی و دوستی با جنس مخالف رابطه وجود دارد" تأیید می‌گردد.

جدول ۵. رگرسیون لجستیک میزان استفاده‌ی تفریحی از ماهواره و دوستی با جنس مخالف

متغیر	ضریب B	Wald	sig	نسبت بخت‌ها Exp(B)
برنامه‌های تفریحی	۰/۱۵۰	۳۸/۸۸۵	۰/۰۰۰	۱/۱۶۲

رگرسیون لجستیک چندمتغیره

جدول شماره‌ی ۶ نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک چندمتغیره را نشان می‌دهد. اولین متغیری که به‌طور معنی‌دار و مثبت بر احتمال افزایش تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف اثر می‌گذارد، استفاده‌ی تفریحی از ماهواره می‌باشد. یعنی با افزایش یک واحد در نمره‌ی استفاده تفریحی از ماهواره، احتمال تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف ۱۵ درصد بیشتر می‌شود. متغیر دومی که وارد معادله شده است، استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره می‌باشد. به عبارت دیگر، به ازاء هر واحد افزایش در استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره، احتمال عدم تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف ۵ درصد افزایش می‌یابد. آخرین متغیری که وارد معادله شده، میزان تماشای فیلم منفی می‌باشد. ضریب B نشان می‌دهد که اثر این متغیر مثبت است، یعنی با افزایش یک واحد در نمره‌ی میزان تماشای فیلم منفی، احتمال تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف ۸ درصد بیشتر می‌گردد.

جدول ۶. مدل رگرسیون لجستیک چندمتغیره

متغیر	ضریب B	sig	نسبت بخت‌ها Exp(B)
استفاده‌ی تفریحی از ماهواره	۰/۱۴۳	۰/۰۰۰	۱/۱۵۴
استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره	-۰/۰۴۲	۰/۰۳۴	۰/۹۵۹
تماشای فیلم منفی	۰/۰۷۷	۰/۰۰۷	۱/۰۸۰
مقدار ثابت	-۱/۴۳۶	۰/۰۰۰	۰/۲۳۸

بحث و نتیجه‌گیری

با ورود به سن بلوغ، نوجوانان الگوهای تازه‌ای از دوستی و به‌ویژه ارتباط با جنس مخالف را تجربه می‌کنند. در حال حاضر، رابطه‌ی میان دو جنس، موضوع مناقشه‌ها و بحث‌های زیادی است و در زمره‌ی مسائلی است که جامعه با آن روبروست. این پدیده می‌تواند نهادهای خانواده و دین را با چالش‌هایی جدی مواجه نماید. در حالی که در بسیاری از کشورهای جهان روابط بین دختر و پسر ممنوعیتی ندارد، در ایران، مرزبندی‌های جنسیتی و رعایت مقررات مربوط به ارتباط بین دو جنس مانع از ارتباط بین دو جنس مخالف می‌گردد. فشارهای هنجاری در گروه‌های دوستی، نوجوانان را به ایجاد رابطه با جنس مخالف تشویق می‌نماید و رسانه‌ها که از تأثیرگذارترین ابزارهای تغییر اندیشه و رفتار هستند، نیاز به برقراری این گونه روابط را تشدید می‌نمایند. اگر چه در ایران آمار رسمی در مورد ماهواره وجود ندارد و دسترسی به آن غیرقانونی تلقی می‌گردد، این رسانه در حال حاضر در جامعه‌ی ما مورد اقبال فراوان نوجوانان و جوانان می‌باشد. به‌همین دلیل، در این مطالعه با توجه به اهمیت مسئله‌ی روابط میان دو جنس و دگرگونی‌های ایجادشده در این حوزه، به بررسی رابطه‌ی تماشای ماهواره و دوستی با جنس مخالف پرداخته شده است.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بیش از نیمی از نوجوانان تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف دارند. در قسمت آزمون فرضیه‌ها مشاهده شد که بین تعداد ساعت‌های استفاده از ماهواره، میزان تماشای فیلم‌های منفی و میزان استفاده‌ی تفریحی از ماهواره با تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف رابطه‌ی معنادار وجود دارد، اما بین میزان تماشای فیلم‌های مثبت و میزان استفاده‌ی علمی - خبری از ماهواره و تجربه‌ی دوستی با جنس مخالف ارتباط معناداری مشاهده نشد.

با توجه به ارتباط معنادار میان ابعاد مختلف تماشای ماهواره و رابطه‌ی دوستی با جنس مخالف می‌توان نتیجه گرفت که امروزه رسانه‌ها یکی از ابزارهایی هستند که بسیار از آن‌ها استفاده می‌شود و بخش مهمی از اوقات مردم و به‌ویژه جوانان و نوجوانان را پر می‌کنند. رسانه ضمن آنکه اوقات افراد را پر می‌کند، به مرجعی مورد اطمینان برای به‌دست آوردن اطلاعات تبدیل شده است. مخاطبان رسانه و از جمله نوجوانان، هر آن چه را که از رسانه پخش می‌شود، موضوعی معتبر قلمداد می‌کنند. از این‌رو، این رسانه‌ها به ابزاری تأثیرگذار بر خلق و خو و رفتار افراد تبدیل شده است. با توجه به چنین جایگاهی، رسانه‌ها اهمیت به‌سزایی در روند جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری افراد جامعه یافته‌اند. رسانه‌ها با پر کردن اوقات مردم و پخش برنامه‌های مختلف، به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند و افکار، اندیشه‌ها و رفتارهای آن‌ها را شکل می‌دهند. بدین ترتیب می‌توان گفت نفوذ برنامه‌های ماهواره‌ای در قوت بخشیدن به ارزش‌های مدرنی مانند

مادی‌گرایی، فردگرایی، آزادی‌های نامحدود و کامیابی به هر قیمتی و تغییر ارزش‌ها و باورهای جامعه انکارناپذیر خواهد بود.

یکی از نیازهای اساسی نوجوانان که به‌ویژه در این مقطع سنی بروز می‌کند، نیازهای شدید عاطفی و جسمی است. شاید به جرأت بتوان گفت که نیازهای جنسی و عاطفی در این سنین، تمامی نیازها و حتی رفتارهای نوجوانان را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. از سویی، جوانان با فشارهای متناقض از طرف جامعه و خانواده مواجه هستند. در این شرایط، حضور گسترده و هجوم برنامه‌های ماهواره‌ای نقش قابل‌توجهی در تغییر اندیشه‌ها و باورها ایفا کرده و به‌تدریج عدم توجه به ارزش‌ها را عادی و معمول می‌گرداند. به این ترتیب، کجروی و هنجارشکنی در برنامه‌های ماهواره، انحراف از هنجارهای اجتماعی را امری عادی جلوه‌گر می‌سازد. با توجه به این‌که اغلب مخاطبان و به‌ویژه نوجوانان از برنامه‌های تفریحی ماهواره بیشتر استفاده می‌کنند و در این برنامه‌ها، روابط میان دو جنس مخالف بدون مرز و بسیار متفاوت از قواعد و باورهای جامعه ماست، به تدریج بر اذهان مخاطبان گذاشته و در رفتارهای آنان آشکار می‌شود.

با توجه به تأثیرپذیری مخاطبان و به‌ویژه نوجوانان از برنامه‌های ماهواره و نظر به نیازهای خاص این سنین، توجه به اوقات فراغت و پخش برنامه‌های جذاب و متناسب با نیازهای این قشر، می‌تواند از نفوذ الگوهای رفتاری مخالف با ارزش‌های ایرانی جلوگیری نمود.

منابع

- احمدی، احمد (۱۳۸۲). *روان‌شناسی نوجوان و جوان*. تهران: مشعل.
- احمدی، علی اصغر (۱۳۸۵). *تحلیل آموزشی روابط پسران و دختران در ایران*. تهران: اسدیان، داوود؛ محمدزاده، علی و محمود نجفی (۱۳۹۴). "بررسی فراوانی و تفاوت جنسیتی در نگرش به دوستی دختر و پسر در بین دانشجویان"، *مجله‌ی تحقیقات علوم رفتاری*، دوره‌ی ۱۳، شماره‌ی ۳، صص ۵۱۸-۵۰۹.
- خلج‌آبادی فراهانی، فریده و امیرهوشنگ مهریار (۱۳۸۹). "بررسی نقش خانواده در ارتباطات با جنس مخالف قبل از ازدواج در دختران دانشجو در تهران"، *فصل‌نامه‌ی خانواده‌پژوهی*، سال ششم، شماره‌ی ۲۴، صص ۴۶۸-۴۴۹.
- خواججه‌نوری، بیژن و مریم‌السادات دل‌آور (۱۳۹۱). "عوامل مؤثر بر دوستی دختر و پسر در بین جوانان شهر شیراز با بر جهانی شدن"، *جامعه‌شناسی کاربردی*، سال ۲۳، شماره‌ی پیاپی ۴۶، شماره‌ی دوم، صص ۶۴-۴۱.
- ستوده، هدایت اله (۱۳۸۵). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحراف)*، تهران: سورین، ورنر جی و جیمز دلبیو تانکارد (۱۳۸۴). *نظریه‌های ارتباطات*، ترجمه‌ی علی‌رضا دهقان. تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.
- کنعانی، محمدامین؛ محمدزاده، حمیده و فاطمه محمدزاده (۱۳۹۴). "بررسی رابطه‌ی استفاده از اینترنت با نگرش به دوستی اینترنتی با جنس مخالف (مطالعه‌ی موردی دانشجویان دانشگاه گیلان)"، *فصل‌نامه‌ی تحقیقات فرهنگی ایران*، شماره‌ی ۲۸، صص ۸۴-۶۳.
- میرزایی، خلیل و هادی برغمندی (۱۳۸۹). "رابطه با جنس مخالف و عوامل مرتبط با آن، *فصل‌نامه‌ی رفاه اجتماعی*، سال دهم، شماره‌ی ۳۴، ۱۵۸-۱۳۱.
- میلز، سی. رایت (۱۳۸۱). *تقدی بر جامعه‌شناسی امریکایی: بینش جامعه‌شناختی*، ترجمه‌ی عبدالمعبود انصاری، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- موحد، مجید؛ عباسی‌شوازی، محمدتقی و زهرا هاشمی نیا (۱۳۸۸). "بررسی ناهمگونی جنسیتی، نگرش افراد و ارتباط دختران و پسران در دانشگاه"، *مطالعات راهبردی زنان*، سال یازدهم، شماره‌ی ۴۴، صص ۷۲-۳۷.
- موحد، مجید؛ عنایت، حلیمه و محمدتقی عباسی‌شوازی (۱۳۸۵). "بررسی رابطه‌ی عوامل اجتماعی و فرهنگی با نگرش دانشجویان نسبت به معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج"، *مجله‌ی علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، دوره‌ی ۲۴، شماره‌ی دوم (پیاپی ۴۷)، صص ۱۶۵-۱۴۷.

مولایی، مهری و ستاره جانی (۱۳۹۴). "رابطه‌ی اعتیاد به اینترنت با گرایش نوجوانان به جنس مخالف، رفتارهای جنسی، الکل، خشونت، چت و هک"، *دوماهنامه‌ی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه*، سال نوزدهم، شماره‌ی ششم، صص ۳۳۴-۳۴۲.

یوسفی، زهرا و محمدرضا عابدی (۱۳۸۶). "بررسی اثربخشی آموزش روابط سالم با رویکرد یادگیری اجتماعی بر افزایش آگاهی دختران از روابط آسیب‌زای دختران و پسران"، *فصل‌نامه‌ی اصول بهداشت روانی*، شماره ۳۶، ۱۶۰-۱۵۳.

Eriksson, Elisabet; Lindmark, Gunilla; Axemo, Pia; Haddad, Beverley & Beth Maina Ahlberg (2011). "Faith, Premarital Sex and Relationship: Are Church Messages in Accordance with the Perceived Realities of the Young? A Qualitative Study in Kwazulu Natal, South Africa", *Journal of Religion and Health*, Vol. 102, No. 4, pp. 581-589.

Etaugh, Clair, A. & Judith S. Bridges. (2004). *the Psychology of Women: A Lifespan Perspective*, Pearson.

Grebner, George (1994). "Cultivation Theory; Cultural Indicators Project". <http://nimbus.temple.edu/ggerbner/cihtml>.

Johnson, H. Durell (2004). "Gender, Grade, and Relationship Differences in Emotional Closeness within Adolescent Friendships", *Adolescence*, Vol. 39, No. 154, pp. 243.255.

Luke, Nancy; Goldberg, Rache. E.; Mebrue, Blessing U. & Eliya M. Zulu (2011). "Social Exchange and Sexual Behavior in Young Women's Premarital Relationships in Kenya", *Journal of Marriage and Family*, Vol. 73, No. 5, pp. 1048-1064.

Shams, Mohsen (2006). "Education health oriented", [http:// www.jeko.blogfa.com.2000](http://www.jeko.blogfa.com.2000).
[Persian]